

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllii Ciceronis Epistolae

Cicero, Marcus Tullius

Halae Magdebvrgicae, MDCCLVII.

VD18 12794317

Liber Tertivs.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17061

scribam ad te, nisi idem, quod sæpe? Republica nihil desperatius, iis quorum opera, nihil majore odio. Nos, ut opinio, & spes, & conjectura nostra fert, firmissima benivolentia hominum muniti sumus. quare advola. aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum brevior, quod, ut spero, coram brevi tempore conferre, quæ volumus, licebit. Cura, ut valeas.

p. 40
a.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

A T T I C V M,
LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

P. Clodius ope C. Cesaris Consulis, Tribunus pl. declaratus, ut magistratum iniret, illud unum spectavit, ut M. Tullium inimicissimum suum ulcisceretur. Itaque duabus legibus, quarum altera frumentum, quod antea semis aris ac trientibus esset in singulos modios, gratis dabatur: altera non solum collegia, quæ Senatus sustulerat, restituta sunt, sed nova etiam ex omni vulgi face atque servitio constituta. Plebis voluntate sibi adjuncta rogationem promulgavit contra eos, qui sine iudicio populi, civem Romanum necavissent, quæ tametsi cum nullo nominatim agebat, nemo tamen dubitabat, quin Ciceronem peteret, qui in suo Consulatu, quamquam ex senatus consulto, tamen injussu populi, contra leges in cives animadvertisset. Id cum agi videret Cicero, mutavit vestem, & cum eo, velut in communi calamitate, ad hominum XX millia. Verum cum se a Cn. Pompejo, M. Crasso, C. que Cesare destitutum videret, ne sua causa cædes civium fieret, invidorum, ut ipse palam queritur, consilio, circiter Calendas Aprilis, urbe cessit, Gabinio & Pisonem

sone Consulibus: domus ipsius a Clodio statim incensa: area Libertati consecrata: bona publicata: prœdia direpta sunt: lex de ejus exilio perlata: eique aqua & igni interdictum: & nequis tectum intra quadringenta millia passuum ab Italia præberet: nequis de eo ad Sevatum referret: ne decerneret: ne disputaret: ne loqueretur: ne pedibus iret: ne scribendo adesset, ut in oratione post reditum in Senatu & pro domo legitur. Ille ergo in Macedoniam transmittens, Thessalonicae apud Cn. Plancium, toto fere illo exilii tempore mansit; unde, præter paucas ex itinere missas, omnes fere libri hujus epistola datae sunt.

CICERO ATTICO, SAL. 1

CVM antea maxime nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum; tum vero, ut legi rogationem, intellexi, ad iter id, quod constitui, nihil mihi optatius cadere posse, quam ut tu me quam primum consequare; ut, cum ex Italia profecti essemus, sive per Epirum iter esset faciendum, tuo tuorumque præsidio uteremur; sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. quamobrem, te oro, des operam, ut me statim consequare. facilius potes; quoniam de provincia Macedonia perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur.

CICERO ATTICO, S. 2

ITINERIS nostri causa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo jure diutius esse possem, quam in fundum Sicæ; præsertim nondum rogatione correctâ: & simul intelligebam, ex a) eo loco, si te haberem, posse me Brundisium referre; sine te autem non esse nobis illas partes tenendas propter Autronium. nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. iter esse molestum scio, sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso & abjecto. Cura ut valeas. Dat. vi id. Apr. in oris Luc. CICE-

a) te ex Sec.

3 CICERO ATTICO, S.

UTINAM illum diem videam, cum tibi agam gratias, quod me vivere coëgisti! adhuc quidem valde me pœnitet. sed te oro, ut ad me Vibonem statim venias, quo ego multis de causis converti iter meum. sed eo si veneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere poterò. si id non feceris, mirabor, sed confido te esse facturum.

4 CICERO ATTICO, S.

MISERIAE nostræ potius velim, quam inconstantiae, tribuas, quod a Vibone, quo te arcessibamus, subito discessimus. allata est enim nobis rogatio de penicie mea; in qua, quod correctum esse audieramus, erat ejusmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret esse. illo cum pervenire non liceret, statim iter Brundisium versus contuli ante diem rogationis; ne & Sica, apud quem eram, periret; & quod Melitæ esse non licebat. nunc tu propera, ut nos consequare, si modo recipiemur. adhuc invitamur benigne. sed, quod superest, timemus. me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere. qua in re apud me tu plurimum valuisti. Sed hæc coram. fac modo, ut venias.

5 CICERO ATTICO, S.

TERENTIA tibi & sæpe, & maximas agit gratias. id est mihi gratissimum. ego vivo miserrimus, & maximo dolore conficior. ad te quid scribam nescio. si enim es Romæ, jam me assequi non potes: sin es in via, cum eris me assequutus, coram agemus, quæ erunt agenda. tantum te oro, ut, quoniam me ipsum semper amasti, ut *b*) eodem amore sis. ego enim idem sum. inimici mei mea mihi, non me ipsum, ademerunt. Cura, ut valeas. Dat. *ix* id. Apr. Thurii.

6 CICERO ATTICO, S.

NON fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundisii visurus essem: idque ad multa pertinuit; in eis, & ut

b) ut abest.

& ut in Epiro confisteremus, & de reliquis rebus tuo confilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero noſtrorum malorum. nobis iter eſt in Aſiam maxime Cyzicum. meos tibi commendo. me vix miſereque ſuſtento. Dat. xiv kal. Mai. De Tarentino.

CICERO ATTICO, S. 7

BRVNDISIVM veni a. d. xiv kal. Mai. eo die pueri tui mihi a te litteras reddiderunt: & alii pueri poſt diem tertium ejus diei alias litteras attulerunt. Quod me rogas & hortaris, ut apud te in Epiro ſim, voluntas tua mihi valde grata eſt, & minime nova: ſed & confilium mihi quidem optatum, ſi liceret ibi omne tempus conſumere. odi enim celebritatem; fugio homines; lucem aſpicere vix poſſum. eſſet mihi iſta ſolitudo, preſertim tam familiari in loco, non amara. ſic c), itineris cauſa, ut devorterem, primum eſt devium; deinde ab Autronio, & ceteris quadridui; deinde ſine te. nam caſtellum munitum habitanti mihi prodeſſet; tranſeunti, non eſt neceſſarium. quod ſi b. auderem, Athenas peterem: ſane ita cadebat, ut vellem. nunc & noſtri hoſtes ibi ſunt; & te non habemus; & veremur, ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non ſatis abeſſe: nec ſcribis, quam ad diem te exſpectemus. Quod me ad vitam vocas, unum efficis, ut a me manus abſtineam; alterum non potes, ut me non noſtri confilii vitæque pœniteat. quid enim eſt, quod me retineat, præſertim ſi ſpes ea non eſt, quæ nos proficiſcentes proſequebatur? non faciam, ut enumerem miſerias omnes, in quas incidi per ſummam injuriam, & ſcelus non tam inimicorum meorum, quam invidorum, ne & meum marorem exagitem, & te in eundem luctum vocem. hoc affirmo, neminem unquam tanta calamitate eſſe affectum; nemini mortem magis optandam fuiſſe: cujus oppetendæ tempus honeſtiſſimum prætermiſſum eſt. reliqua tempora non ſunt jam ad medicinam, ſed ad finem doloris. De republica
video

c) ſed.

video te colligere omnia, quæ putes aliquam spem mihi posse adferre mutandarum rerum: quæ quamquam exigua sunt; tamen, quoniam placet, expectemus. Tu nihilo minus, si properaris, nos consequere. nam aut accedemus in Epirum; aut tarde per Candaviam ibimus. Dubitationem autem de Epiro non inconstantia nostra afferebat, sed quod de fratre, ubi eum visuri essemus, nesciebamus. quem quidem ego nec quo modo visurus, nec ubi dimissurus sim, nescio. id est maximum & miserrimum mearum omnium miseriarum. Ego & sæpius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus cum omnes partes mentis, tum maxime hujus generis facultatem ademisset. Videre te cupio. Cura ut valeas. Dat. prid. kal. Mai. Brundisii.

8 CICERO ATTICO, S.

^{p. 42}
^{a.} **B**RVNDISII ^{c)} proficiscens scripseram ad te, quas ob causas in Epirum non essemus profecti; quod & Achaja prope esset plena audacissimorum inimicorum, & exitus difficiles haberet, cum inde proficisceremur. accessit, cum Dyrrachii essemus, ut duo nuntii afferrentur; unus, classe fratrem Epheso Athenas; alter, pedibus per Macedoniam venire. Itaque illi obviam misimus Athenas, ut inde Thessalonicam veniret. ipsi processimus, & Thessalonicam a. d. x kal. Jun. venimus; neque de illius itinere quicquam certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquanto profectum. nunc, istic quid agatur, magno opere timeo. quamquam tu altera epistola scribis id. Mai. audiri, fore, ut acrius postularetur; altera, jam esse mitiora. sed hæc est pridie data, quam illa: quo conturbor magis. itaque, cum meus me mæror quotidianus lacerat & conficit, tum vero hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit. sed & navigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petivit. Nam Phaëto libertus eum non vidit; vento rejectus ab illo in Macedoniam, Pella mihi præsto fuit. reliqua quam mihi timenda sint video nec,

c) Brundisio.

nec, quid scribam, habeo, & omnia timeo: nec tam miserum est quicquam, quod non in nostram fortunam cadere videatur. equidem adhuc miser in maximis meis ærumnis & luctibus, hoc metu adjecto, maneo Theſſalonicæ suspensus. nec audeo quicquam. Nunc ad ea, quæ scripsisti. Tryphonem Cæciliū non vidi. Sermonem tuum, & Pompeji cognovi ex tuis litteris. Motum in republica non tantum ego impendere video, quantum tu aut vides, b. aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me jubes agere gratias: faciam: item Hypſæo. Quod suades, ne longius discedamus, dum acta mensis Maji ad nos perferantur: puto me ita esse facturum; sed ubi, nondum statui. atque ita perturbato sum animo de Quinto, ut nihil queam statuere. sed tamen statim te faciam certiore. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meæ motum videre; qui, etsi incredibili & singulari calamitate adſictus sum, tamen non tam est ex miseria, quam ex culpæ nostræ recordatione, commotus. cujus enim scelere impulsus, ac proditi simus, jam profecto vides: atque utinam jam ante vidisses! nequē totum animum tuum mærori mecum simul dedisses. quare, cum me adſictum, & confectum luctu audies, existimato me stultitiæ meæ pœnam ferre gravius, quam eventū; quod ei crediderim, quem esse nefarium non putarim. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. tu ista omnia vide & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Litterarum exemplum, quas ad Pompejum scripsi, misi tibi. Dat. IIII kal. Jun. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO, S.

9

QUINTVS frater cum ex Asia discessisset ante kal. Maj. & Athenas venisset idib. valde fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis, si quis forte fuisset, qui contentus nostris malis non esset. itaque eum malui properare Romam, quam ad me venire: & simul ^{p. 43} _{it.}

Nn

(dicam

(dicam enim, quod verum est; ex quo magnitudinem miseriarum mearum perspicere possis) animum inducere non potui, ut aut illum, amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mærore aspicerem; aut meas misérias, luctu afflictas, & perditam fortunam, illi offerrem; aut ab illo aspici paterer. atque etiam illud timebam, quod profecto accidisset, ne a me digredi non posset. versabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut vi avelleretur ex complexu meo. hujus acerbitatis eventum altera acerbitate non videndi fratris vitavi. in hunc me casum vos, vivendi auctores, impulistis. itaque mei peccati luo pœnas. quamquam me tuæ litteræ sustentant: ex quibus, quantum tu ipse speres, facile perspicio. quæ quidem tamen aliquid habebant solatii ante, quam eo venisti, *a Pompejo nunc Hortensium allice, & ejusmodi viros.* obsecro, mi Pomponi, nondum perspicias, quorum opera, quorum insidiis, quorum scelere perierimus? sed tecum hæc coram agemus. tantum dico, quod scire te puto, nos non inimici, sed invidi perdidierunt. nunc, si ita sunt, quæ speras, sustinebimus nos, & spe, qua jubes, nitemur. sin, ut mihi videntur, firma sunt; quod optimo genere facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi sæpe agit gratias. Mihi etiam unum de malis in metu est, fratris miseri negotium: quod, si sciam, cujusmodi sit; sciam, quid agendum mihi sit. Me etiam nunc illorum beneficiorum, & litterarum expectatio, ut tibi placeat, Thessalonicae tenet. si quid erit novi allatum, sciam de reliquo quid agendum sit. Tu si, ut scribis, kal. Jun. Roma profectus es, propediem nos videbis. Litteras, quas ad Pompejum scripsi, tibi misi. Dat. id. Jun. Thessalonicae.

b. 10

CICERO ATTICO, S.

ACTA quæ essent usque ad viii kal. Jun. cognovi ex tuis litteris. reliqua expectabam, ut tibi placebat, Thessalonicae: quibus allatis, facilius statuere poterò ubi sim. nam, si erit causa, si quid agetur, si spem videro, aut

aut ibidem opperiar, aut me ad te conferam: sin, ut tu scribis, ista evanuerint, aliquid aliud videbimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum; quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quam de me. itaque, quid ea mihi proffit, nescio. sed tamen, quoad me vos sperare vultis, vobis obtemperabo. Nam quod me tam sæpe, & tam vehementer objurgas, & animo infirmo esse dicis: quæso, ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? ecquis umquam tam exemplo statu, tam in bona causa, tantis facultatibus ingenii, consilii, gratiæ, tantis præfidiis bonorum omnium concidit? possum oblivisci, qui fuerim? non sentire, qui sim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut novum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem, quam me ipsum; semperque fecissem, vitavi, ne viderem, ne aut illius luctum, squaloremque aspicerem, aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumque offerrem. Mitto cetera intolerabilia. etenim fletu impediior. Hic utrum tandem sum accusandus, quod doleo; an, quod commisi, ut hæc aut non retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirentur) aut certe vivus nunc amitterem? Hæc eo scripsi, ut potius relevares me, quod facis, quam aut castigatione, aut objurgatione dignum putares: eoque ad te minus multa scribo, quod & mærore impediior; & quid expectem istinc, magis habeo, quam quid ipse scribam. quæ si erunt allata, faciam te consilii nostri certiolem. Tu, ut adhuc fecisti, quam plurimis de rebus ad me velim scribas; ut prorsus ne quid ignorem. Dat. XIII kal. Quint. Thessalonica.

CICERO ATTICO, S. II

ME & tuæ litteræ, & quidam boni nuntii, non optimis tamen auctoribus, & expectatio vestrarum litterarum, & quod tibi ita placuerat; adhuc Thessalonicae

Nn 2

tene-

tenebant. si accepero litteras, quas exspecto; si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur; ad te me conferam; si non erit, faciam te certiore, quid egerim. Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia juva: consolari jam desine: objurgare vero noli: quod cum facis, ut ego tuum amorem, & dolorem desidero! quem ita adfectum mea ærumna esse arbitror, ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimumque sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Dat. iiii kal. Quint.

12

CICERO ATTICO, S.

TV quidem sedulo argumentaris, quid sit sperandum, & maxime per senatum: idemque caput rogationis proponi scribis, quare in senatu dici nihil liceat, itaque fletur. Hic tu me accusas, quod me adflictem; cum ita sim adflictus, ut nemo umquam: quod tute intelligis.

b. Spem ostendis secundum comitia. quæ ista est, eodem tribuno plebis, & inimico consule designato? Percussisti autem me etiam de oratione prolata. cui vulneri, ut scribis, medere, si quid potes. scripsi equidem olim iratus, quod ille prior scripserat; sed ita compresseram, ut nunquam manaturam putarem. quo modo exciderit, nescio. sed quia nunquam accidit, ut cum eo verbo uno concertarem; & quia scripta mihi videtur negligentius, quam ceteræ; puto posse probari, non esse meam. id, si putas me posse sanari, cures velim: sin plane perii, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco jaceo, sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. Licet tibi, ut scribis, significarim, ut ad me venires Dodona; tamen intelligo te re istic prodesse, hic ne verbo quidem levare me posse. Non queo plura scribere: nec est, quod scribam: vestra magis exspecto. Dat. xvi kal. Sext. Thessalonica.

13

CICERO ATTICO, S.

QVOD ad te scripseram, me in Epiro futurum: postea

postea quam extenuari spem nostram, & evanescere vidi, mutavi consilium; nec me Theffalonica commovi, ubi esse statueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis litteris scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur; id tibi Pompejum dixisse. qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuque nihil ad me scribis; proinde habebō, ac si scripsisses nihil esse; neque temporis non longinqui spe ductum esse, moleste feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nuntiant, qui veniunt, nullum fore. In tribunis plebis designatis reliqua spes est: quam si expectare, non erit, quod putes me causæ meæ, voluntati d) meorum defuisse. Quod me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam graviter feram, debes ignoscere; cum ita me afflictum videas, ut neminem umquam nec videris, nec audieris. nam quod scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi vero mens integra est; atque utinam tam in periculo fuisset! cum ego iis, quibus meam salutem carissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum: qui, ut me paululum inclinari timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidia abuterentur ad exitium meum. nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundem, quo rarius ad me litteræ perferentur, hoc velim diligentius omnia, quæ putaris me scire opus esse, perferbas. Quintum fratrem meum fac diligas: quem ego miser si incolumem relinquo, non me totum perisse arbitror. Dat. non. Sext.

CICERO ATTICO, S.

14

EX tuis litteris plenus sum expectatione de Pompejo, quidnam de nobis velit, aut ostendat. comitia enim credo esse habita: quibus absolutis, scribis illi placuisse, agi de nobis. si tibi stultus esse videor, qui sperem; fa-

Nn 3

cio

d) mea ac voluntati.

cio tuo juffu; etfi fcio te me iis epiftolis potius & meas fpec folitum effe remorari. nunc velim, mihi plane perfcribas, quid videas. fcio nos noftris multis peccatis in hanc ærumnant incidiffe. ea fi qui cafus aliqua ex parte correxerint; minus molefte feremus nos vixiffe, & adhuc vivere. Ego, propter viæ celebritatem, & quotidianam exfpectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Theffalonica. fed jam extradimur, non a Plancio, (nam is quidem retinet) verum ab ipfo loco, minime appofito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In p. 45
 a. Epirum ideo, ut fcripferam, non veni, quod subito mihi univerfi nuntii venerant & litteræ, quare nihil effet neceffe quamproxime Italiam effe. hinc, fi aliquid a comitiis audierimus, nos in Afiam convertemus: neque adhuc ftabat, quo potiffimum: fed fcies. Dat. xii kal. Sext. Theffalonica.

15 CICERO ATTICO, S.

ACCEPI id. Sext. quatuor epiftolas a te miffas; unam, qua me objurgas, ut fim firmior; alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea follicitudine macieque narraffe; tertiam, qua demonftras acta in fenatu; quartam de eo, quod a Varrone fcribis tibi effe confirmatum de voluntate Pompeji. Ad primam tibi hoc fcribo; me ita dolere, ut non modo a mente non deferam, fed id ipfum doleam, me, tam firma mente ubi utar, & quibuscum, non habere. nam fi tu me uno non fine mærore cares, quid me cenfes, qui & te, & omnibus? & fi tu incolumis me requiris; ecquo modo a me ipfam incolumitatem defiderari putas? nolo commemorare, quibus rebus fim fpoliatus, non folum quia non ignoras, fed etiam ne fcindam ipfe dolorem meum e). hoc confirmo, neque tantis bonis effe privatam quemquam, neque in tantas miferias incidiffe. dies autem non modo non levat luctum hunc, fed etiam auget. nam ceteri dolores miti-

e) Græv. ne refcindam dolorem m.

mitigantur vetustate; hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ vitæ quotidie augeri. desidero enim non mea solum, neque meos, sed ^{p. 46} me ipsum. quid enim sum? sed non faciam, ut aut tuum ^{a.} animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manus adferam. Nam quod purgas eos quos ego mihi scripsi invidisse, & in eis Catonem: ego vero tantum illum puto ab isto scelere abfuisse, ut maxime doleam, plus apud me simulationem aliorum, quam istius fidem, valuisse. ceteros *f*) quos purgas, debent mihi purgati esse, tibi si sunt. Sed hæc fero agimus. Crassi libertum nihil puto sincere locutum. In senatu rem probe scribis actam. sed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ unde sit prolata, nescio. sed Axius, ejusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at potest ille aliquid prætermittere: tu, nisi quod erat, profecto non *g*) scripsisti. Varronis sermo facit expectationem Cæsaris: atque utinam ipse Varro incumbat in causam! quod profecto cum sua sponte, tum te instante faciet. ego, si me aliquando vestri & patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiam, ut maxime latere unus ex omnibus amicis; meaque officia, & studia, quæ parum antea luxerunt, (fatendum est enim) sic exequar, ut me æque tibi, ac fratri, & liberis nostris, restitutum putes. si quid in te peccavi, ac potius quoniam peccavi, ignosce. in me enim ipsum peccavi vehementius. neque hæc *b*) eo scribo, quo te non meo casu maximo dolore esse affectum sciam: sed profecto, si, quantum me amas & amasti, tantum amare deberes, ac debuisses, numquam esses passus me, quo tu abundabas, egere consilio; nec esses passus mihi persuaderi, utile nobis esse legem de collegiis perferri. sed tu tantum lacrimas præbuiisti dolori meo, quod erat amoris, tamquam ipse ego *i*): quod meritis *b*.

Nn 4

meis

f) ceteri.*g*) non abest.*b*) hoc.*i*) Grav. mallet:

sed tu tantum lacrymarum præbuiisti dolori meo, quod erat amoris, quantum ipse ego.

meis perfectum esse potuit, ut dies & noctes, quid mihi faciendum esset, cogitares, id abs te, meo, non tuo scelere prætermisum est: quod si non modo tu, sed quisquam fuisset, qui me Pompeji minus liberali responso perterritum a turpissimo consilio revocaret, quod unus tu facere maxime potuisti: aut occubuissem honeste, aut victores hodie viveremus. Hic mihi ignosces. me enim ipsum multo magis accuso; deinde te, quasi me alterum: & *k*) simul meæ culpæ socium quæro: ac *l*) si restitutor, etiam minus videbimur deliquisse; abs teque certe, quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur. Quod te cum Culeone scribis de privilegio locutum, est aliquid; sed multo est melius abrogari. si enim nemo impedit, quid est firmitus? sin erit, qui ferri non sinat; idem senatus consulto intercedet. nec quicquam aliud opus est, quam abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam si, ut est promulgata, laudare voluissemus, aut, ut erat negligenda, negligere; nocere omnino nobis non potuisset. hic mihi primum meum consilium defuit, sed etiam obfuit. cæci, cæci, inquam, fuimus, in vestitu mutando, in populo rogando. quod, nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. sed pergo præterita. verumtamen ob hanc causam, ut, si quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. verum est stultum, me præcipere, quid agatis, aut quo modo. utinam modo agatur aliquid! in quo ipso multa occultant tuæ literæ, credo, ne vehementius desperatione perturber. quid enim vides agi posse, aut quo modo? per senatumne? aut tute scripsisti ad me, quoddam ^{p. 47} caput legis Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri, ne ^{a.} ve dici liceret. quo modo igitur Domitius se dixit relaturum? quo modo autem iis, quos tu scribis, & de re dicentibus, & ut referretur, postulantibus, Clodius tamen *m*)? ac, si per populum, poterintne, nisi de omnium tribunorum

k) Grav. te.*l*) Grav. vult. at.*m*) tucuit.

rum plebis sententia? quid de bonis? quid de domo? poteritne restitui? aut, si non poterit, egomet quo modo poterero? hæc nisi vides expediri, quam in spem me vocas? sin autem spei nihil est, quæ est mihi vita? itaque expecto Thessalonicæ acta kal. Sext. ex quibus statuam, in tuosne agros confugiam, ut neque videam homines, quos nolim; & te, ut scribis, videam; & propius sim, si quid agatur; idque intellexi cum tibi, tum Quinto fratri piacere; an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniam nihil impertisti tuæ prudentiæ ad salutem meam, quod aut in me ipso satis esse consilii decreras, aut te nihil plus mihi debere, quam ut præsto esses; quoniamque ego proditus, inductus, conjectus in fraudem, omnia mea præsidia neglexi; totam Italiam, in me erectam ad me defendendum, destitui & reliqui; me, meos, meis tradidi inimicis, inspectante & tacente te; qui si non plus ingenio valebas, quam ego, certe timebas minus: si potes, erige afflictos, & in eo nos iuva: sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac ut sciamus: & nos aliquando aut objurgare, aut comiter consolari desine. Ego si tuam fidem accusarem; non me potissimum tuis tectis crederem: meam amentiam accuso, quod a te tantum amari, quantum ego vellem, putavi; quod si fuisset, fidem eandem, curam majorem adhibuisses; me certe ad exitium præcipitantem retinuisses; istos labores, quos nunc in naufragiis nostris suscipis, non subisses. quare fac, ut omnia ad me perspecta & explorata perscribas; b, meque, ut facis, velis esse aliquem; quoniam, qui fui, & qui esse potui, jam esse non possum; & ut his litteris non te, sed me ipsum a me esse accusatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus esse meo nomine litteras dari, velim conscribas, curesque dandas. Dat. xiv kal. Sept.

CICERO ATTICO, S.

16

TOTVM iter mihi incertum facit expectatio litterarum vestrarum kal. Sext. datarum, non aliud aliquid. si spes erit, Epirum; sin minus, Cyzicum; aut aliud quid

N n 5

seque-

sequemur. tuæ quidem litteræ, quo sapius a me leguntur, hoc spem faciunt mihi *n*) minorem; quod cum lectæ sunt, tum id, quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facile appareat, te & consolationi servire & veritati; idque te rogo plane, ut ad me, quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ita scribas, ut putabis. Dat. xii kal. Sept.

17

CICERO ATTICO, S.

DE Quinto fratre nuntii nobis tristes, nec varii venerant ex ante diem non. Jun. usque ad prid. Kal. Sept. eo autem die Livinejus, M. Reguli libertus ad me a Regulo missus venit. is omnino mentionem nullam factam esse nuntiavit: sed fuisse tamen sermonem de C. Clodii filio, isque mihi tum a fratre litteras attulit. sed postridie Sestii pueri venerunt, qui a te litteras attulerunt, non tam exploratas a timore, quam sermo Livineji fuerat. sane sum in meo infinito mærore sollicitus, & eo magis, quod Appii quæstio est. Cetera, quæ ad me eisdem litteris scribis de nostra spe, intelligo esse languidiora, quam alii ostendunt. ego autem, quoniam non longe ab eo tempore absumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater, omnia sua per te unum sustineri. quid te aut hortet, quod facis? aut agam gratias, quod non expectas? tantum velim, fortuna det nobis potestatem, ut incolumes amore nostro perfruamur. Tuas litteras semper maxime expecto: in quibus cave vereri, ne aut diligentia tua mihi molesta, aut veritas acerba sit. Dat. prid. non. Septemb.

18

CICERO ATTICO, S.

EXSPECTIONEM nobis non parvam attuleras, cum scripseras, Varronem tibi pro amicitia confirmasse, causam nostram Pompejum certe suscepturum: & simul a Cæsare ei *o*) litteræ, quas expectaret, remissæ essent, auctorem etiam daturum. utrum id nihil fuit, an adver-

n) mihi abest.*o*) ei abest.

adversatæ sunt Cæsaris litteræ? an est aliquid in spe? etiam illud scripseras, eundem, secundum comitia, dixisse. fac (si vides, quantis in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me fac de tota causa nostra certiozem. nam Quintus frater, homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit spei plena, metuens, credo, defectionem animi mei. tuæ autem litteræ sunt variæ. neque enim me desperare vis, nec temere sperare. fac obsecro te, ut omnia, quæ perspicere a te possunt, sciamus.

CICERO ATTICO, S.

19

QUOAD ejusmodi mihi litteræ a vobis adferebantur, ut aliquid ex iis esset expectandum; spe & cupiditate Thessalonicae retentus sum: postea quam, omnis actio hujus anni confecta nobis videbatur, in Asiam ire nolui: quod & celebritas mihi odio est; & si fieret aliquid a novis magistratibus, abesse longe nolebam. itaque in Epirum ad te statui me conferre; non quo mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem: sed & ad salutem libentissime ex tuo portu proficiscar: & si ea præcisa erit, nusquam facilius hanc miserrimam vitam vel sustentabo, vel quod multo est melius, abjecero. ero cum paucis; multitudinem dimittam. Me tuæ litteræ numquam in tantam spem adduxerunt, quantam aliorum. at tamen mea spes etiam tenuior semper fuit, quam tuæ litteræ. sed tamen, quoniam cœptum est, ego p), quoquo modo cœptum est, & quacumque de causa, non deseram neque optimi, atque unici fratris miseras ac luctuosas preces; nec Sestii, ceterorumque promissa; nec spem ærumnosissimæ mulieris Terentiæ; nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem, & fideles litteras tuas. mihi Epirus aut iter ad salutem dabit; aut, quod scripsi supra. te oro & obsecro, T. Pomponi, si me omnibus amplissimis, carissimis, jucundissimisque rebus perfidia hominum spoliatum; si me a meis

con-

p) age.

consiliariis proditum & projectum vides; si intelligis me coactum, ut ipse me, & meos perderem; ut me tua misericordia juves: & Quintum fratrem, qui potest esse salvus, sustentens: Terentiam, liberosque meos tueare; me, si putas te istuc visurum, expectes; si minus, invisas, si potes, mihi que ex agro tuo tantum assignes, quantum meo corpore occupari potest; & pueros ad me cum litteris quamprimum, & quam sapissime mittas. Dat. xvi kal. Octob.

p. 49 20 CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POM-
a. PONIANO ATTICO.

QUOD quidem ita esse, & avunculum tuum functum esse officio, vehementissime probo: gaudere me tum dicam, si mihi hoc verbo licebit uti. Me miserum! quam omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorum, quibus credidimus, non defuisset: quæ colligere nolo, ne augeam mærorem. sed tibi venire in mentem certe scio, quæ vita esset nostra, quæ suavitas, quæ dignitas. ad quæ recuperanda, per fortunas! incumbere, ut facis, diemque natalem reditus mei, cura, ut in tuis ædibus amœnissimis agam tecum & cum meis. Ego huic spei & expectationi, quæ nobis proponitur, maxime tamen volui præstolari apud te in Epiro *q*): sed ita ad me scribitur, ut putem esse commodius, nos eisdem in locis esse. De domo & Curionis oratione, ut scribis, ita est. in universa salute, si ea modo nobis restitueretur, inerunt omnia; ex quibus nihil malo, quam domum. sed tibi nihil mando nominatim: totum me tuo amori fideique commendo. Quod te, in tanta hereditate, ab omni occupatione expediti, valde mihi gratum est. Quod facultates tuas ad meam salutem polliceris, ut omnibus rebus a te præter ceteros juver: id quantum sit præsidium, video; intelligoque, te multas partes meæ salutis & suscipere, & posse sustinere:

q) Grævio sic videtur: *Ego huic spei & expectationi, quæ nobis proponitur cum maxime v. p. a. t. i. E.*

tinere: neque, ut ita facias, rogandum esse. Quod me veras quicquam suspicari accidisse ad animum tuum, quod secus a me erga te commissum, aut prætermisum videretur, geram tibi morem, & liberabor ista cura: tibi tamen eo plus debeo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, quam in te mea. Velim, quid videas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas: tuosque omnes ad nostram salutem adhortere. Rogatio Sestii neque dignitatis satis habet, nec cautionis. nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentius scribi: & id animadvertas velim. Dat. IIII non. Octob. Theſſalonicae.

CICERO ATTICO, S. 21

TRIGINTA dies erant ipsi, cum has dabam litteras, per quos nullas a vobis acceperam. mihi autem erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epirum: & ibi omnem casum potissimum expectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias, quamcumque in partem, quam planissime ad me scribas: & meo nomine, ut scribis, litteras, quibus putabis opus esse, ut des. Dat. v kal. Novemb.

CICERO ATTICO, S. 22

ETSI diligenter ad me Quintus frater & Piso, quæ essent acta, scripserant: tamen vellem, tua te occupatio non impedisset, quo minus, ut consueisti, ad me, quid ageretur & quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plancius liberalitate sua retinet, jam aliquoties conatum ire in Epirum. spes homini est injecta, non eadem, quæ mihi, posse rids una decedere: quam rem sibi magno honori sperat fore. sed jam, cum adventare milites dicerentur, faciendum nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cum faciemus, ad te statim mittemus; ut scias, ubi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & re, & promissis, & litteris declarat, spem nobis nonnullam affert Pompeji voluntatis. sæpe enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello

Metello scripsit ad me frater. quantum speraret, profectum esse per te. Mi Pomponi, pugna, ut tecum & cum meis mihi liceat vivere: & scribe ad me omnia. premor cum luctu *r*), tum desiderio meorum omnium, tum eorum, qui mihi me cariores *s*) semper fuerunt. Cura, ut valeas. Ego, quod, per Thessaliam si irem in Epirum, per diu nihil eram auditurus, & quod mei studiosos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cum illa superiora Thessalonicae scripsissem. inde cum ad te me convertam, faciam ut scias. tuque ad me velim omnia quam diligentissime, cuiusmodi sunt, scribas. ego jam aut rem, aut ne spem quidem exspecto. Dat. vi kal. Decemb. Dyrrachii.

23

CICERO ATTICO, S.

A. d. v. kal. Decemb. tres epistolas a te accepi; unam datam a. d. viii kal. Novemb. in qua me hortaris, ut forti animo mensem Ianuarium exspectem: eaque, quae ad spem putas pertinere, de Lentuli studio, de Metelli voluntate, de tota Pompeji ratione, perscribis. in altera epistola, praeter consuetudinem tuam, diem non adscribis: sed satis significas tempus. lege enim ab octo tribunis plebis promulgata, scribis te eas litteras eo ipso die dedisse, id est, a. d. iiii kal. Novemb. & quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo si jam haec nostra salus, cum hac lege desperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam, miserabilem potius, quam ineptam, putes: sin est aliquid spei, des operam, ut **b.** maiore diligentia posthac a nostris magistratibus defendamur. nam ea veterum tribunorum plebis rogatio tria capita habuit; unum de reditu meo, scriptum incaute. nihil enim restituitur, praeter civitatem & ordinem: quod mihi pro meo casu satis est. sed, quae cavenda fuerint, & quo modo, te non fugit. alterum caput est tralaticium de impunitate, si quid contra alias leges ejus legis ergo factum sit. tertium caput, mi Pomponi, quo consilio, & a quo sit incul-

r) Grav. vult. premor luctu.

s) rerum quae m. m. c.

inculcatum, vide. scis enim Clodium sanxisse, ut vix, aut omnino non posset nec per senatum, nec per populum infirmari sua lex. sed vides, numquam esse observatas sanctiones earum legum, quæ abrogarentur. nam si id esset, nulla fere abrogari posset: (neque enim ulla est, quæ non ipsa se sepiat difficultate abrogationis) sed, cum lex abrogatur, illud ipsum abrogatur, quo non eam abrogari oporteat. hoc cum re vera ita sit; cum semper ita habitum observatumque sit, octo nostri tribuni plebis caput posuerunt hoc: SI QUID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEBIS VE SCITA. HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, DEROGARE S. F. SVA NON LICEAT, NON LICVERIT; QVOD VE EI QVI PROMVLGAVIT, ABROGAVIT, DEROGAVIT, OBROGAVIT, OB EAM REM POENAE, MVLTAE VE SIT E. H. L. N. R. atque hoc in illis tribunis plebis non lædebat. lege enim collegii sui non tenebantur: quo major est suspicio malitiæ alicujus; cum id, quod ad ipsos nihil pertinebat, erat autem contra me, scripserunt: ut novi tribuni plebis, si essent timidiores, multo magis sibi eo capite utendum putarent. neque id a Clodio prætermisum est. dixit enim in concione a. d. III non. Nov. hoc capite designatis tribunis plebis præscriptum esse, quid liceret: tamen, in lege nulla esse ejusmodi caput, te non fallit. quod si opus esset, p. 51 omnes in abrogando uterentur. Ut Ninnium, aut ceteros fugerit, investigates, velim: &, quis attulerit; &, quare octo tribuni plebis ad senatum de me referre non dubitarint; (sitne t) quod observandum illud caput non putabant,) iidem in abrogando tam cauti fuerint, ut id metuerent, soluti cum essent; quod ne iis quidem, qui lege tenentur, est curandum. id caput sane nolim novos tribunos plebis ferre: sed perferant modo quidlibet u). uno capite, quo re-

VO-

t) siue sit ne. sed mavult. sique obs. i. c. n. p. n) quod libet.

vocabor, (modo res conficiatur) ero contentus. Jam dudum pudet tam multa scribere. vereor enim, ne re jam desperata legas; ut hæc mea diligentia miserabilis tibi, aliis irridenda videatur. sed si est aliquid in spe, vide legem, quam T. Fadio scripsit Vifellius: ea mihi perplacet. nam Sextii nostri, quam tu tibi probari scribis, mihi non placet. Tertia est epistola prid. id. Novemb. data: in qua exponis prudenter & diligenter, quæ sint, quæ rem distingere videantur, de Crasso, de Pompejo, de ceteris. quare oro te, ut, si qua spes erit, posse studiis bonorum, auctoritate, multitudine comparata rem confici, des operam, ut uno impetu perfringatur^{u)}; in eam rem incumbas, ceterosque excites. sin, ut ego perspicio cum tua conjectura, tum etiam mea, spæi nihil est; oro obtestorque te, ut Quintum fratrem ames, quem ego miserum misere perdidisti; neve quid eum patiare gravius consulere de se, quam expediat sororis tuæ filio; meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter invidiam & ignominiam nominis mei, tuere, quoad poteris; Terentiam, unam omnium ærumnosissimam, sustentens tuis officiis. Ego in Epirum proficiscar, cum

b. primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me, velim, proximis litteris, ut se initia dederint, perscribas. Dat. prid. kal. Decemb.

24

CICERO ATTICO, S.

ANTEA, cum ad me scripsissetis, vestro consensu consulum provincias ornatas esse; etsi verebar, quorsum id casurum esset, ramen sperabam vos aliquid aliquando vidisse prudentius: posteaquam mihi & dictum est, & scriptum, vehementer consilium vestrum reprehendi, sum graviter commotus; quod illa ipsa spes exigua, quæ erat, videtur esse sublata. nam si tribuni plebis nobis succensent, quæ potest spes esse? ac videntur jure succensere: cum & expertes con-

^{u)} e vestigiis Cod. Helmst. legit. *perfringamur.*

consilii fuerint, qui causam nostram susceperant; & nostra concessione omnem vim sui juris amiserint: præsertim cum ita dicant, se nostra causa voluisse suam potestatem esse de consulibus ornandis, non ut eos impedirent, sed ut ad nostram causam adjungerent. nunc si consules a nobis alieniores esse velint, posse id libere facere; sin vellent nostra causa, nihil posse se invitis. Nam quod scribis; ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum assecuturos fuisse; invitis tribunis plebis fieri nullo modo potuit. ita vereor, ne & studia tribunorum amiserimus: &, si studia maneant, vinculum illud adjungendorum consulum amissum sit. Accedit aliud non parvum incommodum, quod gravis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, senatum nihil decernere ante, quam de nobis actum esset, amissa est; præsertim in ea causa, quæ non modo necessaria non fuit, sed etiam inusitata ac nova. neque enim unquam arbitror ornatas esse provincias designatorum: ut, cum in hoc illa constantia, quæ erat mea causa suscepta, immi-^{p. 52}nuta sit, nihil jam possit non decerni. iis, ad quos rela-^{a.}tum est, amicis placuisse, non mirum est x). erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum consulum palam sententiam diceret. fuit omnino difficile non obsequi, vel amicissimo homini, Lentulo, vel Metello, qui similitatem humanissime deponeret. sed vereor, ne hos tamen tenere potuerimus; tribunos plebis amiserimus. hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco sit, velim ad me scribas: & ita, ut instituisti. nam ista veritas, etiam si jucunda non est, mihi tamen grata est. Dat. iiii id. Decembr.

CICERO ATTICO, S. 25

POST tuum a me discessum litteræ mihi Roma allatæ sunt: ex quibus perspicio nobis in hac calamitate tabescendum esse: neque enim, (sed bonam in partem accipies)

x) sit.

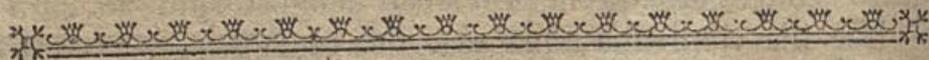
pies) si ulla spes salutis nostrae subesset, tu, pro tuo amore in me, hoc tempore discessisses. sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiscum una interire videamur, hoc omitto: illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante kal. Jan. ubicumque erimus, sistas.

26 CICERO ATTICO, S.

LITTERAE mihi a Quinto fratre cum senatus consulto, quod de me est factum, allatae sunt. mihi in animo est, legum lationem expectare; & si obtrectabitur, utar auctoritate senatus, & potius vita, quam patria, carebo. Tu, quaeso, festina ad nos venire.

b. 27 CICERO ATTICO, S.

EX tuis litteris, & ex re ipsa nos funditus perisse video. Te oro, ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, nostris miseriis ne desis. ego te, ut scribis, cito videbo.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM
 AD
 ATTICVM,
 LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Hoc libro, quatuor annorum epistole continentur. Tres prima, P. Lentulo Spinthere, Q. Metello Nepote: Quinque consequentes, Cn. Lentulo Marcellino, L. Philippo: Post has, totidem Cn. Pompejo Magno II, M. Crasso: reliquae usque ad finem, Ap. Claudio Pulchro, L. Domitio Abenobarbo Coss. scriptae sunt. Necessesse est autem aut eas una fuisse, aut non plures ab eo, qui epistolas congeffit, inventas. Prima igitur, reditum Ciceronis continet: qui fuit Prid. Non. Septembris, duodevigesimo mense, post ejus fugam: Quomodo

do